

شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خاوران

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه‌ی خاوران

مرکز آموزش عالی الزهرا (سلام الله علیها) تبریز

عنوان

بررسی و نقد شبهات جدید جاودانگی قرآن

استاد راهنما:

حجت‌الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر سید ضیاءالدین علیانسیب

استاد مشاور:

حجت‌الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر قربانعلی کریمزاده

تهیه و تنظیم:

لیلا امیری

تأیید ۹۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحمیدیه

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ»^۱ ستایش خدای را که ما را بر این مقام راهنمایی کرد، که اگر هدایت و لطف الهی نبود ما به خود به این مقام راه نمی یافتیم».

۱. سوره اعراف آیه ۴۳

تقدیم

این اثر اندک را به ساحت مقدس حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) تقدیم می‌کنم.

- (۶) ابن جوزی، عبدالرحمن بن علی، *زادالمسیر*، چاپ اول، بیروت، دار الکتب العربی، ۱۴۲۲ق.
- (۷) ابن خلدون، عبدالرحمان، *مقدمه ابن خلدون*، ترجمه ی ابوالقاسم پاینده، چاپ سوم، تهران، جاویدان، ۱۳۵۶ش.
- (۸) ابن عاشور، محمد بن طاهر، *تفسیر التحریر و التنویر*، چاپ اول، بیروت، موسسه التاریخ، بی‌تا
- (۹) ابن فارس، زکریا، *معجم مقاییس اللغة*، چاپ اول، بیروت، دارالجلیل، ۱۴۱۱ق.
- (۱۰) ابن کثیر، اسماعیل بن عمر، *تفسیر القرآن العظیم*، چاپ اول، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۹ق.
- (۱۱) ابن منظور، جمال الدین ابوالفضل محمد بن مکرم، *لسان العرب*، چاپ اول، بیروت، داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۶ق.
- (۱۲) انصاری، مرتضی، *مکاسب*، قم، دارالصادقین، جمع الفکر الاسلامی، قم، ۱۴۱۳ق.
- (۱۳) آلوسی، محمود، *روح المعانی*، چاپ اول، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۳۱۵ق.
- (۱۴) مرتضی العاملی، *الصحيح من سيرة النبي*، ج ۳
- (۱۵) بحرانی، هاشم بن سلیمان، *تفسیر البرهان*، چاپ اول، تهران، بنیاد بعثت، ۱۴۱۶ق.
- (۱۶) تبریزی، محمد حسین بن خلف، *برهان قاطع*، تهران، خرد، بی‌تا.
- (۱۷) پاینده، ابوالقاسم، *نهج الفصاحه*، تهران، دنیای دانش، بی‌تا
- (۱۸) جوادعلی، *المفصل فی تاریخ العرب قبل از اسلام*، بیروت، دارالعلم للملاین، ۱۹۷۶م.
- (۱۹) حجازی، محمد محمود، *التفسیر الواضح*، چاپ دهم، بیروت، دارالجلیل الجدید، ۱۴۱۳ق.
- (۲۰) حجتی، محمد باقر، *اسباب النزول*، چاپ ششم، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۷ش.
- (۲۱) حر عاملی، محمد بن حسن، *وسائل الشیعه*، بی‌جا، قم، مؤسسه آل‌البیت علیهم السلام، ۱۴۰۹ق.
- (۲۲) حسن‌زاده اصفهانی، حمید، *تفسیر زبده البیان*، تهران، خانه کتاب، ۱۳۸۹ش.
- (۲۳) حسینی زبیدی، *تاج العروس من جواهر القاموس*، بیروت، دارالفکر، ۱۴۱۴ق.
- (۲۴) حلبی تقی بن نجم، ابوالصلاح، *الكافی فی الفقه*، قم، موسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ ونشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۸۷ش.
- (۲۵) حلی، جعفر بن حسن، *شرایع الاسلام فی مسائل حلال و الحرام*، ترجمه: ابوالقاسم ابن احمد، چاپ پنجم، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۷۲ش.
- (۲۶) خلف‌الله، محمد احمد، *الفن القصص فی قرآن الکریم*، چاپ چهارم، لندن، الانتشار العربی، ۱۹۹۹م
- (۲۷) خمینی، روح‌الله، *مصباح الهدایه*، چاپ پنجم، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، ۱۳۸۴ش.
- (۲۸) دروزه، محمد عزت، *تفسیر الحدیث*، چاپ دوم، قاهره، دار احیاء الکتب العربیه، ۱۳۸۳ش.

- (۲۹) دینوری، احمد بن داوود، *اخبار الطوال*، ترجمه صادق نشات، تهران، نشر نی، ۱۳۶۶ش.
- (۳۰) رازی، محمد بن عمر، *مفاتیح الغیب (تفسیر الکبیر)*، چاپ سوم، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۰ق.
- (۳۱) راغب اصفهانی، حسین بن محمد بن مفضل؛ *مفردات الفاظ قرآن*، چاپ اول، دمشق، دارالقلم، ۱۴۱۶ق.
- (۳۲) رشید رضا، محمد، *تفسیر المنار*، بیروت، دار المعرفه، بیتا.
- (۳۳) زحیلی، وهبه بن مصطفى، *التفسیر المنیر فی العقیدة و الشریعة و المنهج*، بیروت، دار الفکر المعاصر، ۱۴۱۸ق.
- (۳۴) زمخشری، محمود بن عمر، *أساس البلاغة*، بیروت، دار صادر، ۱۹۷۹م.
- (۳۵) _____، *الكشاف عن حقائق غوامض التنزیل*، چاپ سوم، بیروت، دارالکتب العربی، ۱۴۰۷ق.
- (۳۶) سامی احمد، موصلی، *الاعجاز العلمی فی القرآن*، چاپ اول، بیروت، دارالنفائس، ۱۴۲۲ق.
- (۳۷) سیوطی، جلال الدین، *درالمشورفی تفسیر بالماثور*، بیروت، دار الفکر، ۱۴۱۴ق.
- (۳۸) _____، *الاتقان فی علوم القرآن*، چاپ سوم، بیروت، دارابن کثیر، ۱۴۱۶ق.
- (۳۹) شاذلی، سید قطب، *التصویر الفنی فی القرآن الکریم*، بی تا، بیروت، دارالشروق، ۱۴۱۵ق.
- (۴۰) _____، *فی ضلال القرآن*، چاپ هفدهم، بیروت، دارالشروق، ۱۴۱۲ق.
- (۴۱) صاحب بن عباد، اسماعیل بن عباد، *المحیط*، بیروت، عالم الکتاب، ۱۴۱۴ق.
- (۴۲) طبرسی، احمد بن علی، *احتجاج*، بی جا، مشهد، نشر مرتضی، ۱۳۰۳ش.
- (۴۳) طبرسی، فضل بن حسن، *مجمع البیان*، چاپ چهارم، تهران، کتابفروشی اسلامی، ۱۳۹ش.
- (۴۴) طبری، محمد بن جریر، *جامع البیان*، چاپ اول، بیروت، دارالمعرفه، ۱۴۱۲ق.
- (۴۵) الطحان، منیب، *الاعجاز فی قرآن طریق الی الایمان*، چاپ اول، دمشق، دار سعدالدین، ۱۴۲۰ق.
- (۴۶) طریحی، فخر الدین بن محمد، *مجمع البحرین*، چاپ اول، تهران، مرتضوی، ۱۳۷۵ش.
- (۴۷) طنطاوی جوهری، *الجواهر فی تفسیر القرآن*، چاپ دوم، بی جا، المکتبه الاسلامیه، ۱۹۷۴م.
- (۴۸) طوسی، محمد بن الحسن، *تبیان فی تفسیر القرآن*، چاپ اول، بیروت، داراحیاء التراث العربی، بیتا.
- (۴۹) _____، *من المختلف بین ائمه السلف*، مشهد، مجمع البحوث الاسلامیه، ۱۴۳۰ق.
- (۵۰) _____، *من لا یحضره الفقیه*، بی جا، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه، ۱۴۱۳ق.

- (۵۱) _____، *امالی*، قم، دارالثقافه، ۱۴۱۴ق
- (۵۲) _____، *المقنع*، قم، موسسه المطبوعات الدينيه، ۱۳۷۷مفید، ۷۲۶
- (۵۳) _____، *المبسوط فی فقه الاماميه*، ج ۸، تهران، المكتب الرضويه، ۱۳۶۴ش ۱۴۷
- (۵۴) _____، *استبصار*، ج ۳، ۲۳ قم، موسسه دار الحديث الثقافيه، ۱۳۸۰ش
- (۵۵) عروسی حویزی، عبد علی بن جمعه، *نور الثقلین*، چاپ دوم، قم، دارالکتب العلمیه، بی تا
- (۵۶) عیاشی، محمد بن مسعود، *تفسیر عیاشی*، تهران، المطبعه العلمیه، ۱۳۸۰ش.
- (۵۷) غازی عنایه، *اسباب النزول القرآنی*، چاپ اول، بیروت، دار الجیل، ۱۴۱۱ق.
- (۵۸) فخر رازی، محمد بن عمر، *تفسیر کبیر*، چاپ سوم، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۰ق.
- (۵۹) فراهیدی، خلیل بن احمد، *کتاب العین*، بی چا، قم، نشر هجرت، ۱۴۰۹ق.
- (۶۰) فیض کاشانی، محمد محسن بن شاه مرتضی، *الوافی*، بیچا، قم، کتابخانه امام امیر المؤمنین (علیه السلام)، ۱۴۰۶ق.
- (۶۱) فیض کاشانی، ملا حسن، *تفسیر صافی*، چاپ دوم، تهران، انتشارات الصدر، ۱۴۱۵ق.
- (۶۲) فیومی، احمد بن محمد، *المصباح المنیر فی غریب الشرح الکبیر للرافعی*، قم، دارالهجره، ۱۴۱۴ق.
- (۶۳) قرطبی، محمد بن احمد انصاری، *الجامع الاحکام القرآن*، چاپ اول، تهران، ناصر خسرو، ۱۳۶۴ش.
- (۶۴) قمی مشهدی، محمد بن محمد رضا، *کنز الدقائق و بحر الغرائب*، قم، دارالغدیر، ۱۳۸۲ش.
- (۶۵) قمی، عباس، *سفینه البحار*، چاپ اول، قم، اسوه، ۱۴۱۴ق.
- (۶۶) قمی، علی بن ابراهیم، *تفسیر قمی*، بی چا، قم، دارالکتاب، ۱۴۰۴ق.
- (۶۷) کلینی، محمد بن یعقوب، *اصول کافی*، بی چا، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۰ش.
- (۶۸) کوفی، فرات بن ابراهیم، *تفسیر فرات کوفی*، بی چا، تهران، موسسه الطبع و النشر فی وزارة الارشاد الاسلامی، ۱۴۱۰ق.
- (۶۹) مازندرانی، ابن محمد صالح، محمد هادی، *شرح فروع کافی*، قم، دار الحديث للطباعة و النشر، ۱۴۲۹ق.
- (۷۰) معرفت، محمد هادی، *شبهات و ردود*، چاپ دوم، قم، موسسه فرهنگی تمهید، ۱۳۸۸ش.
- (۷۱) مجلسی، محمد باقر، *مرآة العقول*، بی چا، تهران، دارالکتب الاسلامی، ۱۴۰۴ق.
- (۷۲) _____، *بحار الانوار*، چاپ اول، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۳ق.
- (۷۳) مراغی، احمد بن مصطفی، *تفسیر مراغی*، چاپ اول، بیروت، دار احیاء التراث العربی، بی تا.
- (۷۴) مصطفوی، حسن، *التحقیق فی کلمات القرآن*، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۰ش.

(۷۵) مقدس اردبیلی، احمد بن محمد، *زبدۃ البیان فی احکام القرآن*، چاپ اول، تهران، کتابفروشی مرتضوی، بی تا.

(۷۶) نوری طبرسی، میرزا حسین، *مستدرک الوسائل*، چاپ اول، بیروت، موسسه آل البيت لاحیاء التراث، ۱۴۰۸ ق.

(۷۷) یوسف موسی، حسین، عبدالفتاح، الصعیدی، *الافصح فی فقه اللغة*، قم، مرکز النشر، ۱۳۷۵ ش. (۷۸)

(ب) مقالات

(۱) اسدی نسب، محمد علی، *مبانی برخورد قرآن با فرهنگ زمانه*، قیسات، ش ۴۷، ۱۳۸۷ ش.

(۲) آلتون، ویلیام، *تجربه دینی ادراک خداوند است*، ترجمه مالک حسینی، مجله کیان، ش ۵، ۱۳۷۸ ش.

(۳) جلیلی، سید هدایت الله، *وحی در هم زبانی با بشر و هم لسانی با قوم*، مجله کیان، ش ۲۳، ۱۳۷۳ ش.

(۴) زن در قرآن کریم، مجله پژوهش های علوم اجتماعی، ش ۹۰، ۱۳۹۰ ش.

(۵) جوادی آملی، عبدالله، *انسان و دین*، ماهنامه پاسدار اسلام، ش ۲۲۳، ۱۳۷۹ ش.

(۶) حکیم باشی، حسن، *آیه نشوز و ضرب از نگاهی دیگر*، پژوهش های قرآنی، ش ۲۷ و ۲۸، ۱۳۸۰ ش.

(۷) خرمشاهی، بهاء الدین، *بازتاب فرهنگ زمانه در قرآن کریم*، مجله بینات، ش ۵، ۱۳۷۴ ش.

(۸) فیروزآبادی، هوشمند حسین، علی محمدی جورکویه، *بررسی ارزش اثباتی شهادت و حکمت آن*، مطالعات حقوقی، ش ۲، ۱۳۹۱ ش.

(۹) رستمی، حیدر علی، *قرآن و فرهنگ زمانه*، فصلنامه مطالعات تفسیری، ش ۴، ۱۳۸۹ ش.

(۱۰) رضایی اصفهانی، محمد علی، *اهداف آیات پزشکی در قرآن*، مجله قرآن و علم، ش ۲، ۱۳۶۷ ش.

(۱۱) رضایی، حسن رضا، *مستشرقان و تأثیرپذیری قرآن از فرهنگ زمانه*، قرآن پژوهی خاورشناسان، ش ۶، ۱۳۸۸ ش.

(۱۲) زین العابدین رادعلی، شمس الدین، *چند همسری در قرآن؛ نقد دیدگاه دکتر حامد ابوزید*، مجله معرفت، ش ۶۷، ۱۳۸۲ ش.

(۱۳) سبجانی نیا، محمد، *نقد نظریه همسان انگاری وحی و تجربه دینی*، آینه معرفت، ش ۱۲، ۱۳۸۶ ش.

- ۱۴) سجادی، ابراهیم، *قوامیت مردان بر زنان در خانواده*، پژوهش‌های قرآنی، ش ۲۵ و ۲۶، ۱۳۸۰ش.
- ۱۵) سروش، عبدالکریم، *دین اقلی و اکثری*، مجله کیان، ش ۴۱، ۱۳۷۷ش.
- ۱۶) _____، «وحی، اسلام، نبوت»، مجله آفتاب، ش ۱۵، ۱۳۷۱ش.
- ۱۷) _____، *بسط تجربه نبوی*، مجله کیان، ش ۳۹، ۱۳۷۶ش.
- ۱۸) طاهری، حبیب‌الله، *بسط در بوته نقد*، مجله پژوهش‌های قرآنی، ش ۱، ۱۳۸۱ش.
- ۱۹) عظیم‌زاده اردبیلی، فائزه، قوامیت مرد از نگاه قرآن کریم و کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان، ش ۲۶، ۱۳۸۷ش.
- ۲۰) علیان‌سب، سیدضیاءالدین، لیلا، امیری، *دلایل جاودانگی قرآن از نظر علامه طباطبائی*، فصلنامه قرآن در آیین پژوهش، ش ۳، ۱۳۹۴ش.
- ۲۱) _____، *بررسی روایات توصیف قیام‌های پیش از ظهور*، همایش سبک زندگی در عصر انتظار دانشگاه آزاد تهران واحد علوم و تحقیقات، ۱۳۹۳ش.
- ۲۲) غلام حسین‌زاده، غلامحسین، محمود، قنبری، *عوامل چشم زخم در شعر شاعران فارسی، کهن نامه ادب پارسی، بهار و تابستان*، ش ۱، ۱۳۸۹ش.
- ۲۳) قلی، علی رضا، «*توسعه اقتصادی و جهان‌بینی ما*»، فرهنگ توسعه، ش ۶، ۱۳۷۲ش.
- ۲۴) معرفت، محمد هادی، *قرآن و تاثیرپذیری از محیط، ترجمه؛ عباسعلی براتی، قیسات*، ش ۲۹، ۱۳۸۲ش.
- ۲۵) نیک‌زاد، عباس، «*آزادی عقیده و مذهب در اسلام*»، رواق اندیشه، ش ۱۸، ۱۳۸۲ش.
- ۲۶) هدایت‌الله، جلیلی، وحی در هم‌زمانی با بشر و هم‌لسانی با قوم، مجله کیان، ش ۲۳، ۱۳۷۳ش.
- ۲۷) نقی‌زاده، حسن، *اندیشه‌های ابوزید و برداشت او از قرآن*، مطالعات اسلامی، ش ۶۸، ۱۳۸۴ش.